

וכך מקשינן: מדאמר רבי יוחנן בהדיא: "לוקה משום לא ילבש גבר שמלת אשה", הרי משמע שעובר על לאו זה, ולוקה עליו מדאורייתא; ולפיכך מקשינן:

מיתיבי: העברת שיער בבית השחי ובבית הערוה אינה מדברי תורה, אלא מדברי סופרים!?

וכך משנינן: הוא — רבי יוחנן הסובר שהוא לוקה מן התורה — דאמר כי האי תנא; דתניא:

המעביר שער בית השחי ושער בית הערוה, הרי זה עובר משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ולשון זה משמע שהוא מן התורה.

שואלת הגמרא: ותנא קמא, כלומר התנא של הברייתא הקודמת המתיר העברת שיער מן התורה:

האי "לא ילבש גבר שמלת אשה" מאי דריש ביה, כלומר: מה באה תורה לאסור אם לא לתקן בתיקוני אשה!?

ומפרשת הגמרא: הכתוב "לא ילבש" אינו בא לאסור לאיש לתקן בתיקוני אשה, אלא מיבעי ליה לכדתניא:

נאמר בתורה: "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה" מאי תלמוד לומר?

אם כפשוטו שלא ילבש איש שמלת אשה, ואשה שמלת איש, הרי אי אפשר לומר כך,

"בתער" קאמר, הרי שהתיר רב אפילו בתער!?

ומשנינן: רב שאמר "תער" לא נתכוין לתער ממש, אלא לבעין תער, דהיינו שהם מסירים את השיער מעיקרו, אבל בתער ממש לא התיר רב לגלח.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

המעביר שער בית השחי ושער בית הערוה, הרי זה לוקה ואפילו במספרים, ודלא כרב. (19)

קא סלקא דעתין: שהוא לוקה מן התורה משום שעבר על הכתוב "לא ילבש גבר שמלת אשה", ומקשינן:

מיתיבי: העברת שיער בבית השחי ובית הערוה אינה אסורה מדברי תורה, אלא מדברי סופרים, ואילו רבי יוחנן אמר שהוא לוקה מדאורייתא!?

ומשנינן: מאי "לוקה" נמי דקאמר רבי יוחנן — מדרבנן, שאסרו אף באופן זה, אבל עיקר הכתוב לא נאמר לענין זה אלא לענין אחר, וכפי שיתבאר בהמשך הגמרא.

איכא דאמרי: כך אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

המעביר שער בית השחי ושער בית הערוה, הרי זה לוקה משום "לא ילבש גבר שמלת אשה".

שיער ואף הוא עושה בשביל אותה מטרה.

19. על פי התוספות שכתבו: "ורבי יוחנן אף

אשה הוא בכך", ואפשר שכוונתו לומר שאין דרך הנשים בכך, ואין איסור אלא כשעושה כדרך הנשים, ואף שמטרתן היא שלא יהיה

אמר רב נחמן: בנזיר כשהוא מגלח תגלחת מצוה – היות ומגלח הוא אף את ראשו – הרי הוא מותר לגלח אף את השיער שבאותן מקומות, כי אין זה חשוב נוי ותיקון.

חולקת הגמרא על דבריו: ולית הלכתא כוותיה דרב נחמן, ואף הנזיר אסור לגלח באותן מקומות.

אמרו ליה רבנן לרבי שמעון בר אבא:

חזינא [ראינו] (4) לרבי יוחנן דלית ליה שיער בית השחי והערוה; והרי רבי יוחנן עצמו אמר שאסור להסירן! (5)

אמר להון רבי שמעון בר אבא לאותם רבנן: מחמת זקנה נשרו שערותיו, ולא גילחם בידים.

שהרי כבר נאמר על זה בתורה: תועבה היא [כי תועבת ה' אלהיך כל עשה אלה], ואין כאן תועבה.

אלא שלא ילבש איש שמלת אשה להיות דוגמת אשה וישב בין הנשים כדי לזנות עמהן, ואשה לא תלבש שמלת איש ותשב בין הנשים. (1)

רבי אליעזר בן יעקב חולק (2) ואומר:

מנין שלא תצא אשה בבלי זיון למלחמה, תלמוד לומר: "לא יהיה כלי גבר על אשה".

"ולא ילבש גבר שמלת אשה" מה תלמוד לומר: שלא יתקן איש בתקוני אשה, שלא יכחול ולא יפרס ולא יעביר שער בית השחי ובית הערוה. (3)

ודלא כרבי אליעזר בן יעקב. ולפי זה יכולה היתה הגמרא לתרץ על רבי יוחנן [לפי ה"איכא דאמרי"]: "הוא דאמר כרבי אליעזר בן יעקב [שמשתנו "קב ונקי"]".

4. צריך לומר "חזינן", וכן הוא ברא"ש.

5. מכאן הוכיחו התוספות שרבי יוחנן נחלק על רב בתחילת הסוגיא, ולדעתו אסור אפילו במספרים שלא כרב המתיר במספרים, שהרי אם לא כן מה הוקשה לרבנן, והרי שמא היה נוטלן במספרים.

ומה שכתבו בלשונם "דלכל הפחות מדברי סופרים אסור לרבי יוחנן אפילו במספרים", יש להסתפק אם כוונתם לומר שאפילו לאותו לשון שלרבי יוחנן אם העביר בתער לוקה מן התורה, מכל מקום במספרים יש לומר שאינו אלא מדרבנן, או שכוונתם לומר שלאותו לשון שכתער הוא אסור מדברי סופרים אם כן גם

במספרים אסור, דמשמע דרבי יוחנן פליג אדרב; וראה לקמן נט א ד"ה ד"ה חזינא שהביאו ראייה לזה, וראה גם בדבריהם שם בד"ה ההוא.

1. נתבאר על פי הרא"ש; וראה מה שכתב "המפרש".

2. כן נראה מדברי הרא"ש; [אבל מדברי המאירי משמע, שאינו חולק אלא מוסיף].

3. א. רא"ש.

ב. בפשוטו נראה, ששיטת רבי אליעזר בן יעקב היא כשיטת התנא של הברייתא הסוברת שהעברת שיער בית השחי ובית הערוה הוא מדאורייתא, שהרי תיקוני אשה הם, ועוד, שלדעת הסובר: העברת שיער מותרת מן התורה, הרי הוא מפרש את הפסוק שהוא לענין שלא יישב בין הנשים - וכמבואר בגמרא לעיל -

ההוא גברא דאיתחייב נגידא [נתחייב מלקות] קמיה [לפני] דרבי אמי בבית דינו של רבי אמי:

וכשהפשיטוהו את בגדיו כדי להלקותו, (6) איגלאי בית השחי של אותו אדם וחזייה רבי אמי דלא מגלח [נתגלה שחיו והבחין רבי אמי שאינו מגלח שערותיו]. (7)

"אמר להון רבי אמי לאותם שהיו אמורים להלקותו:

שיבקה דין מן חבריא הוא [הניחווהו, כי מן החברים הוא]. (8)

בעא מיניה רב מרבי חייא: מהו לגלח שער בית השחי ובית הערוה.

אמר פשט ליה רבי חייא לרב: אמור. (9)

אמר תמה ליה רב לרבי חייא: והא קא גריל השיער והולך וסופו שיצערנו, ואין זה קרוי תיקון ונוי שאינו מגלח אלא להנצל מן הצער. (10)

אלא מכות מרדות דרבנן, שאין לה קצבה אלא כפי אומד הרב כאשר ישר בעיניו יצוה להלקותו, אם רב או מעט, לפיכך זה כיון שראה בו רבי אמי שתלמיד חכם הוא, וכבר נקלה בעיניו בהפשטת בגדיו והפילו השופט לפניו, ואולי גם הכהו קצת, אחר כך חס עליו רבי אמי לפוטרו, ולהקל עליו מן המכות אשר השית עליו בתחילה, אבל לפוטרו בלא כלום אי אפשר, דאם כן חברים לא ילקו לעולם וכו'".

9. א. כתבו התוספות: אסר לו בתער ובמספרים שרי, [וכדאמר רב בתחילת הסוגיא].

ב. מדאמר "אסור" ולא אמר "חייב" או "לוקה", משמע שלא אסר אלא מדרבנן; וכן נראה מדברי הראשונים שהובאו בהערה בהמשך הסוגיא.

10. בראשונים מבואר שיש לפרש בשני אופנים את קושייתו של רב:

האחד: כיון שאינו אסור אלא מדרבנן "במקום צערא לא גזרו רבנן"; ולפירוש זה תמהו הראשונים: יגלח במספרים שהם מותרים. השני: כיון שעושה להנצל מן הצער אין זה בכלל "לא ילבש" שאינו קרוי תיקון ונוי; ולפירוש זה אינו צריך לעשות דוקא במספרים, [נתבאר על פי הרא"ש כאן ותוספות יבמות מח

מספרים אסורים מדברי סופרים; וממה שכתבו לעיל דמשמע שרבי יוחנן בא לחלוק על רב ולאסור במספרים, ורבי יוחנן הרי אמר [לפי לשון אחד] שהוא לוקה מן התורה, אם כן משמע שאין הבדל בין מספרים לתער; וראה עוד בלשון התוספות בד"ה הוא.

והרא"ש חלוק על תוספות וסובר שבמספרים מותר אפילו לרבי יוחנן, וביאר את תמיהתם של אותם רבנן, שהוא משום "שידעון] דבמספרים אי אפשר לגלחן כל כך סמוך לבשר", ולכן חשבו שגילח בתער.

ואין ללמוד מדברי הרא"ש שלא הותר במספרים אלא כשאין מסיר את השיער מעיקרו, שהרי בהדיא מבואר בגמרא לעיל שמותר במספרים אפילו כעין תער, ובהכרח כוונת הרא"ש היא, שאינו מצוי לגלח במספרים כעין תער.

6. רא"ש.

7. כתבו התוספות: "משמע נמי הכא, דמדרבנן (נמי) אסור אף במספרים בבית השחי ובית הערוה", והיינו שלפי רבי יוחנן אסור במספרים, ורבי אמי כרבי יוחנן; וראה בהערה לעיל בזה.

8. כתב היעב"ץ: "צריך לומר שלא היה חייב

שב רב ושאל: לחכך בבגדו באותן מקומות כדי להשיר שיער מהו?

אמר ליה רבי חייא לרב: מותר, כיון שאינו נוגע בשיער אלא בבגדו. (15)

איכא דאמרי: הכי בעא מיניה רב מרבי חייא: בתפלה בבגדו — מאי? כשהוא מתפלל מהו לחכך בבגדו כדי שיפלו הכינים ממנו, הואיל ואינו נוגע בבשרו. (16)

אמר ליה רבי חייא לרב: אסור.

אמר ליה רבי חייא לרב: בר פחתי [בן גדולים]! (11) גבול יש לו לשיער שבאותן מקומות, ואינו הולך וגדל כשער הראש, אלא כל זמן שהוא גדל [כאשר השיער מגיע לגבול שהוא מצער את האדם] (12) הרי הוא נושר, ואין סופו להגיע לידי צער.

עוד בעא מיניה רב מרבי חייא:

מהו לחוך ולהתחכך באותן מקומות (13) כדי להשיר שער?

אמר ליה רבי חייא לרב: אסור. (14)

14. צריך ביאור: והרי אף במספרים התיר לו, כמבואר בתוספות לעיל [וראה "קרבן אורה" בד"ה מהו לחוך]?! וראה ב"ארוזי הלבנון" שהביא מדברי ה"שיטה מקובצת" שדוקא במספרים מותר, אבל במלקט ורהיטני אסור, ולפי זה ביאר שהוא הדין בידיים.

ואולם הטעם אינו כמו שכתב שם, שמספרים אינם משירים את השיער לגמרי, שהרי בהדיא מבואר בתחילת הסוגיא שמותר במספרים אפילו כעין תער.

אלא שהכל תלוי בדרך הנשים, ופעמים שהם מלקטות בידיים או במלקט ורהיטני, ואין דרכן במספרים, [וראה בהערה בתחילת הסוגיא בשם הפרישה].

וזה הוא שנסתפק רב: אם דרך חיכוך שאינו ממש כדרך הנשים אם מותר, ופסק לו שאסור כיון שנוגע בידיו, וכששב ושאל אם מותר לחכך בידיו על ידי בגדו, השיבו שזה מותר, כיון שאינו כדרך הנשים.

15. המפרש; וכתב הרא"ש: "דבכי האי גוונא שהוא מחכך בגדיו להשירו ליכא תיקון אשה", וראה בהערה קודמת.

16. נתבאר על פי המפרש; ולא נסתפק דוקא על בית השחי והערוה, אלא אף על ראשו.

א, ותשובת הרשב"א שהביא הבית יוסף ביורה דעה סימן קפב; ובתוספות שלפנינו יש שיבוש, וראה "ארוזי הלבנון" אות סה].

ב. בהגהה שבתוספות כתב: "משמע כשאין אדם מתכוין לנוי אלא לינצל מצערא, דלית ביה משום כלי גבר, ואם כן המסתכל במראה כדי שלא יחבול בעצמו, שרי; וכן אומר הר"ף שרבו הר"ר שמואל מאויר"א היה מסתפר במראה"; ומשמע, שהיה מסתפר במראה כדי שלא יחבול בעצמו [שהיה מספר את עצמו], ואם כן אין ללמוד מכאן להתיר להסתפר על ידי אחר במראה, כדי שיהיה שערו מגולח כראוי.

11. רש"י שבת ג ב.

12. המפרש.

13. לשון המפרש הוא: "מהו לחוך בבית השחי בידו כדי להעביר את השיער על ידי חיכוך", וכתב על זה הב"ח בסימן קפב "אבל בית הערוה לא מיבעיא ליה דפשיטא דאסור אפילו על ידי בגדו משום הרהור, וכדאמר רבי טרפון בריש פרק כל היד: כל המכניס ידו למטה מטיבורו תיקצץ", ותמה על הטור והשולחן ערוך שלא חילקו בין זה לזה; ואולם ראה "משנה ברורה" [ג ל] שכתב: "ומותר לסרוק זקן התחתון, אך שלא יגע אז באמה", וראה שם בכיור הלכה.

חולקת הגמרא על רבי חייא: ולית הלכתא כוותיה דרבי חייא. (17)

מתניתין:

ט-ב **מת אחד מהן** שהיו בספק הטומאה, כיצד יגלח והרי כיון שספק טהור הוא אינו יכול לגלח:

אמר רבי יהושע: יבקש אחד מן השוק שיודר כנגדו כנזיר על תנאי, ויביאו כאחד את קרבנות הטהרה שיעלו לזה או לזה, ואחר כך יוכל לגלח, וכדמפרש ואזיל.

ואומר אותו שהוא ספק טמא לאותו אחד:

אם טמא הייתי הרי אתה נזיר מיד כדי שתתחייב במלאת ימי נזירותך בקרבן טהרה.

ואם טהור הייתי, ואני הוא זה שחייב עכשיו בקרבנות טהרה, הרי אתה נזיר אחר שלשים יום כדי שתתחייב בקרבנות טהרה שאצטרך להביאם מספק; ועושה כן השני, ומקבל עליו נזירות באופן זה.

וסופרין שלשים יום עד שימלאו ימי נזירותו של אותו אחר, ויתחייב בקרבן טהרה אם הראשון טמא.

ומביאין אחר שלשים יום:

כלומר: ומביא אותו אחד שהוא ספק טמא **קרבן טומאה** בספק, דהיינו חטאת העוף הבאה על הספק [ואינה נאכלת], וכן עולת העוף מביא הוא בתנאי שאם אינו נזיר טמא יהא לנדבה, ואשם — שאינו יכול להביא על תנאי של נדבת שלמים — אינו מביא כלל, ואינו מעכבו מלמנות נזירות טהרה.

ומביאין שניהם **קרבן טהרה** אחד כדי להתיר אותו שהוא ספק טמא בתגלחת.

ואומר אותו שהוא ספק טמא: **אם אני הוא הטמא**, הרי **קרבן טומאה** שאני מביא שלי הוא, כלומר: קרבן ודאי הוא, ו**קרבן טהרה** שאנו מביאים יהא **שלך**, שהרי עכשיו מלאו ימי נזירותך אם אני טמא הייתי.

ואם אני הוא הטהור [וחכירי שמת הוא הטמא] הרי **קרבן הטהרה שלי**, ואילו אתה הרי אינך חייב בקרבן שעל צד זה לא קבלת עליך נזירות כלל.

וקרבן **טומאה** שאני מביא הוא **בספק**, כלומר: מדין ספק אני מביאו, ואף שכלפי שמיא איני חייב בקרבן.

ונראה מדבריו שהנידון הוא משום נגיעה במקומות המטונפים, ומשום נטילת כינה. ואולם הרא"ש כתב: "כשהוא מתפלל מהו לחכך בבגדו בית השחי ובית הערוה", ומשמע שהנידון הוא משום השרת השיער באותן מקומות, וצריך ביאור מה ענין תפלה לכאן.

17. אם "ולית הלכתא כוותיה" עולה רק על דברי רבי חייא האחרונים, או אף על שלפניו,

וב"עין משפט" ציין לשולחן ערוך אורח חיים [צב ז] "מקום המטונף היינו מקומות המכוסין באדם לפי שיש בהם מלמולי זיעה וכן אם חיכך הראש, וכתב הרמ"א: ולכן אסור ליגע במקומות אלא בשעה שעומדים בתפילה או עוסק בתורה וכן בצואת האוזן והאף כי אם על ידי בגד.

וציין גם לסימן צז ג: אם כינה עוקצתו ימשמש בבגדיו להסירה שלא תתבטל כוונתו אבל לא יסירנה בידו.